משנה · ראשונים · רמב״ם · סדר מועד

רמב"ם על משנה ראש השנה

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רמב"ם על משנה ראש השנה

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רמבם-על-משנה-ראש-השנה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162152 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 6
משנה ג 6
משנה ד 6
משנה ה 6
משנה ו 7
משנה ז 7
משנה ח 7
משנה ט 7
פרק ב 7
משנה א 7
משנה ב 7
משנה ה 7
משנה ו 8
משנה ז 9
משנה ח 9
משנה ט 11
פרק ג 11
משנה א 11
משנה ב 11
משנה ג 12
משנה ה 12
משנה ו 12
משנה ח 13
פרק ד 13
משנה א 13
משנה ב 13
משנה ג 13
משנה ד 13
משנה ה 14

משנה ו 14
משנה ז 14
משנה ח 15
משנה ט 15

פרק א

משנה א

ארבעה ראשי שנים הם באחד בניסן ראש השנה כו': למלכים רוצה בו למלכי ישראל וזאת התועלת היא לענין השטרות לפי שכיון שיכנס יום אחד מניסן נחשוב לו שנה יתירה על מנינם.

ולרגלים רוצה בו כי הרגל שבזה החדש הוא ראשון לרגלים. והתועלת בזה כי העיקר אצלנו מה שאמר השם לא תאחר לשלמו אינו עובר עד שיעברו עליו ג' רגלים ור' שמעון אומר וחג המצות (חל) תחילה כדי שיהיו על הסדר והוא ענין אמרו בכאן לרגלים ואינה הלכה. וכיון שעבר עליו רגל אחד ולא הביא קרבנותיו למקדש עובר בעשה והוא אמרו [דברים יב] ובאת שמה והבאתם שמה עולותיכם. ותועלת ידיעת תחילה למעשר בהמה כדי שלא יוציא המעשר מן הנולדים בשנה זו עם הנולדים בשנה שלאחריה ועוד נבאר זה במסכת בכורות [פ"ט הל' א]. ואמרו ראש השנה לשנים רוצה בו למנין היצירה והתועלת בו לידיעת מנין השטרות ג"כ.

לשמיטין וליובלות אע"פ שדיני היובל אינן מתחילין אלא מיום העשירי לתשרי לפי שאמר השם יתברך [ויקרא כה] ביום הכפורים תעבירו שופר וגו' אבל מראשית השנה יתחיל חשיבותה ותסתלק העבודה מן העבדים כדבר השם יתברך [שם] וקדשתם את שנת החמשים שנה.

ולנטיעה הוא דבר השם [שם יט] שלש שנים יהיה לכם ערלים ובשנה הרביעית יהיה כל פריו וגו'. והוא שאם נטע אדם נטיעה קודם יום א' מתשרי למ"ד יום עלתה לו שנה כמו שנתננו העיקר בפרק ב' [הלכה ו] ממסכת שביעית ותהיה השנה הנכנסת שניה. ואני אמשול לך זה בענין האילן הזה שנטעהו בחמשה עשר באב משנת חמשה ועשרים תחשוב שארית שנת חמשה ועשרים שנה ראשונה ושנת ששה ועשרים שנה שניה ושנת שבעה ועשרים שנה שלישית והם שני ערלה אבל לא יסתלק דין הערלה עד חמשה עשר בשבט משנת שמנה ועשרים. וכמו כן דיני נטע רבעי לא יסתלק מזה האילן עד חמשה עשר בשבט משנת תשעה ועשרים וזהו אמרם ופירות נטיעה זו אסורין עד חמשה עשר בשבט אם לערלה ערלה אם לרבעי רבעי. וכבר קדמנו דיני הערלה ונטע רבעי במקומן.

ולירקות ולאילן זה התועלת למה שקדם מן העקרים בסדר זרעים אין מעשרין מן החדש על הישן. ועניני המעשרות גם כן ישתנו בשנים במעשר שני ובמעשר עני כמו שבארנו לשם:

משנה ב

בארבעה פרקים העולם נדון בפסח על התבואה כו': על התבואה במה שיתחדש עליה מלקות ואם תהיה מרובה או מעוטה.

ובני מרון הצאן תרגום כבשים אמרנא וענינו שמחשבין על בני אדם ודנין עליהם בבריאות ובחלאים והמות והחיים וזולתם מעניני האדם והנגלה מזה המאמר מבואר כאשר תראה אבל הנסתר ענינו קשה מאד בלי ספק:

משנה ג

על ששה חדשים השלוחין יוצאין כו': העדת העדות בראיית הלבנה אינו אלא בירושלים. ומירושלים היו בית דין שולחין השלוחין לכל הארצות כמו שיתבאר. ובבית שני לא היו מתענין לא עשרה בטבת ולא שבעה עשר בתמוז אלא מי שהיה רוצה מתענה ומי שלא היה רוצה לא היה מתענה ומפני זה לא היו יוצאין על טבת ועל תמוז אמר השם יתברך [זכריה ח] כה אמר ה' [צבאות] צום הרביעי וצום החמישי וגו' נראה כמי שנתן בידם הבחירה רצו מתענין רצו אין מתענין וצום הרביעי הוא י"ז בתמוז כי תמוז החדש הרביעי. וצום החמישי תשעה באב שיחול בחדש החמישי. וצום השביעי צום גדליה. וצום העשירי עשרה בטבת לפי שהוא בחדש העשירי ואע"פ שהיה הרשות בידם שלא להתענות בתשעה באב כמו שזכרנו היו מתענין בו מפני תכיפת מיני האבל שאירעו בו כמו שיתבאר בתענית.

ואמרו **על אלול מפני ראש השנה** כי אלול על הרוב עשרים ותשעה יום וכשידעו ראש חדש אלול ידעו ראש השנה ברוב השנים והיו יוצאין על תשרי לידע ראש השנה באמת לפי שאפשר שיהיה אלול שלשים יום:

משנה ד

על שני חדשים מחללין את השבת על ניסן כו': העדים שרואין את הלבנה הם שמחללין את השבת אם היו רחוקים מירושלים כמו שיתבאר לקמן. ואמר מפני תקנת הקרבן והוא לשון התורה בקרבן מוסף של כל חדש וחדש:

משנה ה

בין שנראה בעליל בין שלא נראה בעליל כו': בעליל פירוש נגלה ומפורסם והוא אם נראה הירח גדול בזכות האויר גבוה מן האופק כדי שיראוהו כל העם כי לפעמים יראה נסתר קרוב מהאדמימות הנראה בעת שקיעת השמש עד שלא ישיגנו אלא אדם שראות עיניו חד. אמר ר' יוסי כי כשהוא נגלה לכל העם ראוהו בכל מקום כי באמת נראה בירושלים ואין צריכין לעדים ולפיכך אין מחללין את השבת ואין הלכה כרבי יוסי:

משנה ו

מעשה שעברו יותר מארבעים זוג ועכבן כו': מפני זה עשה כן לפי שראה כי עדותם לא היתה בו תועלת ואמר לו רבן גמליאל אע"פ שאלו העדיות הם בלי תועלת שמא יהיה אצל אחד מהם בזמן העתיד עדות מועיל בירח אחד וימנע מלבא להעיד מפני שלא נשמעו דבריו בזמן שעבר והלכה כרבן גמליאל:

משנה ז

אב ובנו שראו את החדש ילכו לא שמצטרפין כו': מי שמכשיר עדות החדש בקרובים יביא ראיה מן הפסוק ויאמר ה' אל משה החדש הזה לכם עדות זו תהא כשרה בכם. וחכמים אומרים עדות זו תהא מסורה לכם פירוש כי ראיית הירח ענינה יהיה מסור לבית דין לא לכל אדם שיראה אותו שיוכל לקבוע חג כפי ראייתו ואין הלכה כר' שמעון:

משנה ח

אלו הן הפסולין המשחק בקוביא ומלוי ברבית כו': עוד יתבארו דיני פסולי עדות ותנאיהן בסנהדרין:

משנה ט

מי שראה את החדש ואינו יכול להלך מוליכין אותו כו': כבר בארנו לך בפרק ששי [הלכה א] מפסחים כי בכל מקום שיבא מלת מועד רוצה בו אפילו בשבת:

פרק ב

משנה א

אם אינן מכירין אותו משלחין אחר עמו כו': השיעור אם אין בית דין מכירין זוג זה שהעיד על החדש משלחין אנשי המקום עמו זוג אחר להעיד שזוג זה כשר הוא. ואח"כ זכר הטעם שמחמתו אין מקבלין עדות אלא מן הידועים והמכירים. ואמר בראשונה וכו' היו שוכרין הצדוקים עדי שקר להעיד על הראייה:

משנה ב

בראשונה היו משיאין משואות משקלקלו כו': היו הכותים משיאין משואות ענינו שהיו מבערים אורים גדולים שלא בעת הראייה והרואה אותן האורים היה סבור שמירושלים היו יוצאין:

משנה ה

חצר גדולה היתה בירושלים ובית יעזק היתה נקראת כו': כל זה מבואר וכבר קדמו עקרי זאת ההלכה האחרונה בפרק הרביעי מעירובין:

משנה ו

כיצד בודקין את העדים זוג שבא ראשון כו': לפני החמה או לאחר החמה רוצה בו המאיר ממנה מצד השמש.

ואמר **לצפונה או לדרומה** כי הלבנה והכוכבים ירחקו מדרך השמש פעם בדרום ופעם בצפון ושמא היה רחב הלבנה צפוני כשיתחדש ושמא יהיה דרומי.

ואמר **כמה היה גבוה** רוצה בו כמה היה גבהו מן האופק לפי ראות העין.

ולאין היה נוטה ענינו קרניה כי קרני הלבנה ישתנה היותם אל נוכח הרוחות כפי רחב המדינה ורוחב הלבנה ומקומה מגלגל המזלות.

וכמה היה רחב ענינו כי הלבנה ישתנה שיעורה כשתתחדש כפי קירובה או ריחוקה מן השמש. וסיבות אלו השינוים כולם וידיעתם לא יתאמתו אלא במינים רבים מן החכמות במופתים וחכמת התכונה ובאותו זמן היו מחשבין הלבנה בכל חדש ויודעים אם תראה אם לא תראה כפי היות החשבון האמתי ואם היו יודעים שלא תראה לא היו משגיחין לדברי האומר אני ראיתיה לפי שהוא עד שקר ואם היו יודעים בדרך החשבון כי ראייתה היתה דבר הכרחי היו מבקשין עדים על ראייתה לפי (שאי שאפשר) [שאז אפשר] לראותה בדרך התכונה אלא שהעבים מכסין אותה או יהיה האויר בלי זך ועכור או יהיה המקום שמביטין אותה ממנו נמוך ולא תראה והיו בודקין אותן אם היתה ראייתם ראייה אמיתית או שקר באלו הפנים שזכרנו. וזה כי היו מחשבין ויודעין באיזה רוח הלבנה אם בצפון אם בדרום ולאין היו נוטים קרניה מרוחות האופק ושיעור האור הנראה בה וכמה היתה גבוהה לפי ראות העין. ואם העידו עדות מכוונת למה שתתחייב התכונה פסקו כעדותם וכמו שחשבו הבית דין מקודם כמו שבארנו ואם אמרו בדרך משל שראו אותה נוטה מדרך השמש לצד הצפון והיה רוחב הלבנה בדרום ידעו בלי ספק כי הם עדי שקר. ולא תתבטל עדותם באומרם כמה היה גבוה אלא כשחולקין העדים בשיעור גובה הלבנה מחלוקת גדולה אבל אם אמרו כולם כשיעור עשרה אמות היתה גבוהה או אמרו כולם שיעור מאה אמה היתה גבוהה אין מתבטל בזה הדבר שום עדות העדים לפי שנאמר זה השעור היתה גבוהה כפי ראות עיניהם ואלו העיקרים שזכרתי לך היא דרך החקירה בראיית הלבנה ואני תמיה מאדם יכחיש הראות ויאמר כי דת היהודים אינה בנויה על ראיית הלבנה אלא על החשבון בלבד והוא מאמין אלו הכתובים כולם ואני רואה שהרואה זה אינו מאמינו אבל היתה דעתו בזה המאמר להשיב אחור בעל דינו באי זה צד יזדמן לו בשקר או באמת כיון שלא מצא מציל לנפשו מהכרח הויכוח ומה שתאמין אתה המעיין כי העיקר דתנו בנוי על הראייה אם לא תראה הלבנה נשלים

שלשים יום לחדש שיצא ולשון המשנה והגמרא ומעשיות רבות ממה שאירעו בזה הענין באורך השנים כולם יעידו באמיתת זה הענין והשם יתברך אמר החדש הזה לכם ראש חדשים וגו' ובאה הקבלה האמיתית שהראה לו הקב"ה למשה דמות הלבנה ואמר כזה ראה וקדש. ומה שהיו סומכין על החשבון אם תראה אם לא תראה היא כמו שבארתי לך לא שיסמכו על החשבון בלבד ויעשו ראש חדש על פי החשבון אע"פ שמצד החשבון תראה. וסוד העיבור שמסר לו הקב"ה למשה בסיני הוא ענין חשבון שיודעין בו קצת הראייה באמת ובעלי החשבון מכל האומות והפילוסופים חולקין בו ועד הנה נמשך הדבר ועדיין לא נתברר אצלם שיעורו באמת. וזה החשבון שיש בידינו היום הוא חלק מאותו החשבון ותחלתו לפי שהוא מנין הקבוץ האמצעי בלבד. ועוד אבאר לך בחיבור מיוחד ענין זה העיבור שהוא בידינו ומה היתה הכוונה בראיות ברורות לא יכחישם אלא מי שהתנצלותו איולת ממש כפי רוב בני אדם אבל כולם אין אצלם מלאכת הקבוץ בלבד רוצה לומר קבוץ מנין למנין אחד וידמה שהוא התגבר על חכמה גדולה ולא ידע לא ענין ולא כוונה אם היא מלאכה תכוין הראייה אם לא וכאשר התבאר לקצת המחודדים שהחשבון מכוין הראייה בשום פנים חזר להכחיש הראות ואמר שאין אנחנו עושין על פי הראייה והעיקר החשבון התוריי ולא נפל המחלוקת בין בני אדם והוכחשו הדברים האמיתיים אלא בהעדר החכמה ואין שום אדם שיבין שיעור מה שאמרנו ושהועלנו בזה המאמר המועט שקדם לא במה שאני עתיד לומר באותו חבור שאחבר אלא אדם בעל אמונה ודעת וחריצות וזריזות בידיעות האמיתיות ומי שאינו מטעה עצמו ובתנאי שהוגע עצמו ועמל שנים רבות בחכמת הפרדסיות עד שלקח מהם מנה יפה לעצמו ואם לאו יהיו דברי בידו מחיר ביד כסיל:

משנה ז

ראש בית דין אומר מקודש וכל העם עונין כו': זמנו הוא ליל שלשים מן החדש שעבר. **ושלא בזמנו** ליל אחד ושלשים שהוא ראש חדש בהכרח. בין שנראה הירח בין לא נראה. ותנא קמא אומר כי בליל ראש חדש תראה או לא תראה צריך קידוש החדש על כל פנים. ורבי אלעזר אומר כי אין חייבין בקידוש החדש על כל פנים שנאמר וקדשתם את שנת החמשים שנה שנים אתה מקדש ואי אתה מקדש חדשים ענינו שאין קידוש החדש חובה והלכה כר' אלעזר בר צדוק:

משנה ח

דמות צורות לבנות היו לו לרבן גמליאל כו': **מעשה שבאו שנים ואמרו ראינוהו שחרית כו'**: היה מצייר בלוח שיעור הלבנה שיהיה בו נטיית קרניה מצד האופק וחכמי הכוכבים

מציירים זה הרבה ושמא תחשוב באמרם ראינוהו שחרית במזרח וערבית במערב מה שחושבין הטפשים שהאמינם בשני הדברים והיה אצל רבן גמליאל אפשר שיראה הירח במזרח קודם הנץ החמה ובו ביום שיראה בעצמו במערב אחר שקיעת החמה זהו מן הנמנע בתכלית המניעות לא יתחייב בשום פנים ואין מאמין זה אלא אדם עם הארץ טפש בתכלית הטפשות לא ירגיש מן הגלגל אלא כמו שירגיש השור והחמור וכל מה שנפל בדמיונם מזה הוא אמרם בגמ' אמר להם רבן גמליאל לחכמים כך מקובל אני מבית אבי אבא פעמים בא בארוכה ופעמים בא בקצרה וענין זה המאמר כי הזמן שיש בין קיבוץ השמש והירח ובין ראייתו ישתנה שינוי גדול כפי מהירות הירח והתמהמהתו וכפי רוחבו בצפון ובדרום וכפי ערך מערכי המזל שהוא בו וקוצר מערכיו וכפי שינוי תנועת השמש ומפני אלו השינוים כולם שהם מחייבים קוצר הזמן שיש בין הקבוץ וראייתו וארכו אמר פעמים בא בארוכה ופעמים בא בקצרה ומי שלמד בחכמת התכונה ידע כל מה שאמרתי ורבן גמליאל לפי שדקדק זה הענין ידע שאפשר שיראה באותו הלילה וקיבל דבריהם באמרם ראינוהו ערבית במערב ולא השגיח לאמרם שחרית במזרח כי התורה לא הטריח אותנו לשאל העדיות על ראייתו שחרית ולא היתה אמונתו שכזבו אבל האמין שנראה להם דבר בדמות ירח ולא היה כן כי מן הנמנע ראייתו בבקרו של אותו היום ולפעמים יצטייר באויר צורת ירח כמו שאמרנו והם זכרו זה בגמ' ואמרו פעם אחת נתקשרו שמים בעבים ונראית הלבנה בעשרים ושבעה לחדש וכאשר קבל רבן גמליאל עדותן שנראה ערבית הרחיקו חכמים זה הדבר לפי שלא היה בין הראייה ובין הקבוץ זמן הראייה לפי חשבונם הגדול והוא הודיעם העיקר ואמר פעמים בא בארוכה ופעמים בא בקצרה וכן יפרש מי שיבין וישכיל אצלו הכרה אנושית.

ואמרו **ראינוהו בזמנו** ובליל עיבורו לא נראה לפי שהן ראוהו ליל שלשים ולא ראוהו ליל שלשים ואחד והיה החשבון מחייב ראייתו ליל שלשים כאשר נתננו העיקר ומן הדין היה להאמינם לפי שהעידו בראייה בעת הראייה ואמר שלא ראוהו בליל השני אין אנו חוששין לזה ולא יחייב אותנו בשום דבר כי שמא חלשה ראייתם או כסהו ערפל ואינם מרגישים בו ומכאן יתחזק מי שהוא קשה לשמוע הפי' שפירשתי כי רבן גמליאל לא האמינם בזה המעשה לפי שהוא היה מאמין כי הירח נראה ליל שלשים ונרתע אחור ושב אל השמש ונסתר בליל שלשים ואחד אבל האמינם בעדות שהעידו בראייתו בעת הראייה ויחשבו מוטעים לראיית עיניהם במאמרם במעשה הראשון שראו אותו קודם לכן בשחרית ובאמרם במעשה השני שלא ראו אותו אחר כן בליל שני מן החדש:

משנה ט

שלח לו רבן גמליאל גוזרני עליך שתבא כו': זה מבואר ואמת:

פרק ג

משנה א

ראוהו בית דין וכל ישראל נחקרו העדים כו': שיעור זו המשנה ראוהו בית דין וכל ישראל או שנחקרו העדים ולא הספיקו (העדים) [הב"ד] לומר מקודש עד שחשיכה כי כשראוהו בית דין וכל ישראל אולי יעלה על דעתנו שאין צריך קידוש מפני שהדבר גלוי ומפורסם ולפיכך הודיענו כי על כל פנים צריכין לומר מקודש מקודש ואז יהיה אותו יום ראש חודש. ושמא יעלה על דעתנו כי כמו שיספיק יחיד מומחה לדין אע"פ שהעיקר הדין בשלשה כמו שיתבאר במקומו כמו כן יספיק בקידוש החדש ביחיד לפיכך הודיעך כי אין מספיקין בכאן בפחות משלשה או יותר לפי שאמר השם ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים כמו שבאר במה שקדם. וכן אם יעלה על לבך כי לפי שנחקרו העדים יום שלשים ונתקיימה עדותם ביום שלשים כי הם ראוהו אמש נתברר היות אותו יום ראש חדש ואע"פ שלא הספיקו בית דין לומר מקודש מקודש אלא בלילה ליל אחד ושלשים ויהיה אמרם מקודש מקודש כאילו הוא גמר דין כי העיקר אצלנו גמר דין מותר בלילה ולפיכך הודיענו כי קידוש החדש לא יהיה בלילה בשום פנים כי התורה קראו משפט שנאמר [תהלים פא] כי חק לישראל הוא משפט וגו' משפט לא יהיה אלא ביום לפי שאמר הכתוב [דברים כא] ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע מה ראיית נגעים ביום ולא בלילה אף דינים ביום ולא בלילה והיות ראיית נגעים ביום ולא בלילה מה שנאמר [ויקרא יג] וביום הראות בו בשר חי יטמא ביום ולא בלילה ולפיכך יהיה ראש חדש יום אחד ושלשים ויהיה החדש שיצא מעובר משלשים יום אע"פ שנראה הירח ליל שלשים כיון שלא נתקדש יום שלשים. וממה שאתה צריך לדעת כי הירח כשנראה בזמנו והוא יום עשרים ותשעה ערבית ונשאר מן היום כדי שיאמרו מקודש מקודש קודם שיראו הכוכבים כי זה מותר אע"פ שהעריב השמש כי הלילה אצלינו אינה אלא משעת צאת הכוכבים כמו שבארנו בשני משבת (הלכה ו) וזכרתי לך זה שלא תחשוב כי קידוש החדש לא יהיה לעולם אלא יום ל' כי אפשר שיהיה קודם ליל ל' כמו שבארנו:

משנה ב

כל השופרות כשרין חוץ משל פרה כו': קריאת קרן של פרה קרן הוא למה שאמר הכתוב [דברים לג] בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו. וחכמים טוענים על ר' יוסי ואומרים

והלא כל השופרות נקראו קרן ונקראו שופר ושל פרה נקרא קרן ולעולם לא נקרא שופר ואין הלכה כר' יוסי:

משנה ג

שופר של ראש השנה של יעל פשוט כו': זה הסדר לא היה אלא במקדש לאמרו הש"י [תהלים צח] בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' אבל חוץ למקדש אין תוקעין בראש השנה אלא בשופר בלבד. ואין תוקעין בתעניות אלא בחצוצרות בלבד ומפני זה הי' מצות יום תענית בחצוצרות לפי שהתענית אינו אלא על צרות הציבור והשם אמר [במדבר יח] על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות ונזכרתם:

משנה ה

שוה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות כו': ר"ל בתקיעה מנין התקיעות.

ובברכות מנין הברכות שבתפלה. ועוד יתבאר ענינם. ואמר במה שקדם כי שופר של ראש השנה צריך שיהיה מקרן היעלים אינה הלכה ואין הלכה כרבי יהודה אבל פסק הלכה ששופר של יובל ושל ר"ה של זכרים כפופים:

משנה ו

שופר שנסדק ודבקו פסול דבק שברי שופרות כו': נסדק פסול זהו כשנסדק לארכו אבל אם נסדק לרחבו אם נשתייר מארכו לאחר מקום הסדק שיעור של שופר והוא כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן הוא כשר. ואם ניקב יש בו דינים והם כי הוא צריך לסתום הנקב אם סתמו במינו ונשאר ממנו רובו שלם בלי נקב ולא עכבו הנקבים את התקיעה כמו שנזכר כשר ואם סתמו שלא במינו פסול.

ובור הוא חפירה בגוף הקרקע.

ודות מקום גבוה על הארץ מוקף כתלים.

ופיטס כלי גדול מחרס.

ועל אותן שהם חוץ לבור אמרו **אם קול הברה שמע לא יצא** אבל אותן שהיו תוך לבור יצאו ידי חובתן. וצריך התוקע שיכוין להוציא את השומע ידי חובתו ואז יתכוין השומע לשמוע ויצא ידי חובתו ומה שלא התנה בכאן בכוונת משמיע כאילו הוא חזן הכנסת ושליח צבור לפי שעיקר הקדמתו על התקיעה אינה אלא להוציא את הרבים ידי חובתן וכשהוא תוקע להוציא כל השומעין מחובתן מתכוין ולפיכך לא נצטרך אלא כוונת שומע:

משנה ח

והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל כו': דיבר בכאן כפי מה שאנחנו צריכין בו במה שאנחנו בדרכו וכפי כוונת המסכתא:

פרק ד

משנה א

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת כו': כבר בארנו פעמים [מ"ש פ"ג ה"ד, שקלים פ"א ה"ג] כי מקדש תקרא ירושלים כולה ומדינה שאר העיירות שבכל ארץ ישראל: והטעם שבעבורו נאסרה תקיעת שופר בשבת גזירה שמא יטלנו בידו ויעבירנו ד' אמות ברשות הרבים כמו שבארנו בלולב לפי שתקיעת שופר אינה מלאכה.

ואמרו **אחד ביבנה** ואחד בכל מקום שיש בו בית דין ר"ל כי אפילו כשיהיו בית דין עוברים ממקום למקום ונתארחו במקום מן המקומות לא על דעת להתיישב שם יש להם לתקוע שם השופר ואין הלכה אלא כמו שזכרנו קודם שאין תוקעין אותו אלא במקום שיש שם בית דין קבוע ואין הלכה כר' אליעזר:

משנה ב

ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה כו': אמרו ועוד יורה כי היה שם מעשה שני מלבד זה שזכר והוא כי בירושלים היו תוקעין כל העם כל זמן שב"ד יושבין במקדש וביבנה לא היו תוקעין אלא בב"ד בלבד כמו שזכרנו ולא נאסור תקיעת שופר על ב"ד בשבת לפי שב"ד זריזין הם ולא יקרם עון בדבר הזה:

משנה ג

בראשונה היה הלולב ניטל במקדש שבעה כו': כבר קדם לך הדבר בזה ההלכה בשלישי מסוכה:

משנה ד

בראשונה היו מקבלין עדות החדש כל היום כו': **אמר ר"י בן קרחה ועוד זאת התקין כו'**: נתקלקלו הלוים בשיר ענינו שלא אמרו שירה כלל שלא ידעו אם היה חול ואין שם עדים שיעידו על הראייה או אם הוא קדש ועוד יבאו העדים בסוף היום כי על כל פנים צריך שירה על כל קרבן כמו שיתבאר במקומות ועת המנחה הוא עת הקרבת תמיד שבין הערבים ואחר שמקריבין אותו לא היו מקריבין אחריו שום דבר כמו שמבואר בחמישי מפסחים.

ומקום הועד הוא מקום הידוע לקיבוץ ב"ד כדי שיהיה מקום אחד ידוע בלבד ילכו לשם העדים ולא יצטרכו לחזר על מקומות רבים בלי ידועים ומבואר הוא כי כל ב"ד הנזכר בזה הענין ר"ל שיהיו סמוכין בארץ ישראל כמו שנבאר בסנהדרין:

משנה ה

סדר ברכות אומר אבות וגבורות וקדושת השם כו': אמר השם בראש השנה [ויקרא כג] זכרון תרועה ובאה הקבלה זכרון אלו זכרונות תרועה אלו שופרות ועוד אמר [במדבר י] והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם אני ה' אלהיכם ובאה הקבלה כי מה שהחזיר אלהיכם בנין אב כל מקום שנאמר זכרונות ושופרות יהיו מלכיות עמהן ומן הראוי להקדים המלכיות ואחריהן זכרונות ואחריהן שופרות כמו שאמר אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם זכרונות כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה ובמה בשופר והלכה כר' יהודה:

משנה ו

אין פוחתין מעשרה מלכיות מעשרה זכרונות כו': **אין מזכירין זכרון מלכות דשופר של פורענות כו'**: אלו העשרה ועשרה ר"ל בהם ג' פסוקים מן התורה ג' מן הכתובים שלשה מן הנביאים וא' מן התורה משלים בו ור' יוחנן בן נורי אומר אם אמר אחד מן התורה ואחד מן הכתובים ואחד מן הנביאים יצא. ושיעור מאמר ר' יוסי האמור בכאן כפי מה שנראה מדעתו כך הוא כשם שיצא ידי חובתו אם השלים בתורה כך אם השלים בנביא יצא.

וזכרון ושופר ומלכות של פורענות כמו שאמר ויזכור כי בשר המה וגו' [תהלים עח] תקעו שופר בגבעה [הושע ה] אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה וגו' [יחזקאל כ] וכמו כן זכרון יחיד כמו זכרה לי אלהי לטובה [נחמיה יג] אין מוציאין מידי חובה. והלכה כר' יוחנן בן נורי וכר' יוסי:

משנה ז

העובר לפני התיבה בי"ט של ראש השנה כו': לא התקינו זה אלא בעת צרה לפי שהיו שומרין לאותו שהיה מתפלל שחרית שלא יתקע בשופר וכשהיו משלימין התפלה היו השומרים הולכים לדרכם ולפיכך אותו שהיה עובר לפני התיבה להתפלל תפלת מוסף היה תוקע. ואמרו ובשעת ההלל לפי שלא היו קורין הלל לא בראש השנה ולא ביום הכפורים לפי שהם ימי עבודה והכנעה ופחד ומורא מהשם ויראה ממנו ומברח ומנוס אליו ותשובה ותחנונים ובקשה כפרה וסליחה ובכל אלו הענינים אינו הגון השחוק והשמחה:

משנה ח

שופר של ראש השנה אין מעבירין עליו את התחום כו': כבר בארנו לך כי י"ט הוא עשה ולא תעשה כי אמרו שבתון מצות עשה ואמר כל מלאכה לא תעשו ושופר מצות עשה בלבד והעיקר אצלנו לא אתי עשה ודחי את לא תעשה ועשה.

ודבר שהוא משום שבות הוא כמו שיחתוך אותו בסכין.

ומשום לא תעשה כמו שיחתוך אותו במגירה שהיא מלאכת חרושת עץ גמורה.

ואין מעכבין את התינוקות מלתקוע ואפילו בשבת ובתנאי שיהיו קרובים להיות גדולים כדי שיהיו יודעים לצאת ידי חובתן כשיבא ראש השנה:

משנה ט

סדר תקיעות שלש של שלש שלש כו': העיקר אצלנו כי תקיעות של ר"ה ותקיעת יובל שוין וכל הכתוב בר"ה נתחייבנו כמותו ביובל וכל מה שכתוב בתקיעת יובל נתחייבנו כמותו בראש השנה וכאלו הכתובים בו כולם נכתבו בכל אחד משני הזמנים וזה למה שאמר השם [ויקרא כה] והעברת שופר תרועה בחדש השביעי וגו' ובאה הקבלה שיהיו כל תקיעות של חדש השביעי זה כזה והעיקר אצלנו כי כל תרועה יש תקיעה לפניה ולאחריה וכן באה הקבלה מניין שפשוטה לפניה תלמוד לומר והעברת שופר ומניין שפשוטה לאחריה תלמוד לומר [שם] תעבירו שופר ונשנית מלת תרועה בר"ה וביום הכפורים ג' פעמים והעברת שופר תרועה שבתון זכרון תרועה יום תרועה יהיה לכם ולפיכך תוקעין ג' תרועות ושתי תקיעות לכל תרועה כמו שנתננו העיקר ואלו הם הט' תקיעות שנתחייבנו בהם בר"ה וביום הכפורים.

ואמר **שיעור תקיעה כג' תרועות** ר"ל כי שיעור כל התקיעות הוא כשיעור כל התרועות והם ג' ומפני זה אנו תוקעין היום תקיעות הרבה כמו שהוא נראה לעין לפי שנתחדש לנו ספק אם התרועה הנזכרת בתורה היא אותה שאנו קורין היום תרועה והיא כמו יללה או אם ג' שברים היא התרועה או אם שם תרועה נופל על שני מינים ולפיכך אנו תוקעין תשר"ת תש"ת תר"ת ג' פעמים ומפני מה אין אנו תוקעין תרש"ת לפי שמצינו אומר בתרגום תרועה יבבא וכתיב [שופטים ה] בעד החלון נשקפה ותיבב. ומן הידוע כי האדם כשתמצאנו תלאה הוא מתאנח תחלה כמו ג' שברים ואח"כ ירים קולו בדמות תרועה:

ואמרו **תקע בראשונה** ענינו כי כשתקע תקיעה הראשונה שהיא קודם התרועה והאריך בה זמן ואח"כ הריע ואח"כ תקע תקיעה שניה והאריך בה זמן כמו שהאריך בראשונה כדי שתעלה לו לפי דעתו אותה תקיעה לשתי תקיעות אחת לתשלום בבא הראשונה ואחת לתחלת בבא שניה ואמר בכאן שלא תעלה לו אלא בתקיעה אחת בלבד.

ורצה באמרו **מי שבירך** כמו מי שהתפלל כי התפלה הם תשע ברכות שקדם זכרם והם ג' ראשונות ומלכיות וזכרונות ושופרות ושלשה אחרונות.

ואמרם **כשם ששליח צבור חייב** ר"ל חייב בברכות ומחלוקת רבן גמליאל וחכמים אינו בתפלת ר"ה בלבד אבל המחלוקת בכל התפלות כולם כי חכמים אומרים כשם ששליח צבור אינו יוצא ידי חובתו אלא בתפלת עצמו כך כל יחיד ויחיד אינו יוצא ידי חובתו אלא בתפלת עצמו ורבן גמליאל אומר כי בתפלת שליח צבור יוצא ידי חובתו היודע להתפלל ומי שאינו יודע והלכה כרבן גמליאל בתפלת של ר"ה ושל יוה"כ בלבד לפי שהתפלות ארוכות בשני ימים אלו:

סליק פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת ראש השנה